

Михайло Брик

ПЕРСТЕНЬ

новелі

Аugsбург

1941-65

Mychajlo Bryk

THE RING

SHORT STORIES

Augsburg

1946

Прузям Скитальцям
-присвячу ю цю скромну
З бірочку.

Автор.

Густа понура мряка огорнула місто Берген так, що нічого не було видно навіть на кілька кроків перед собою.

Хоч була восьма година ранку, але на вулиці підсліпувато блищають світла ліхтарень.

Дрібний дождик сіє жичку. Пішоходці з парасольками в руках швидко проходили вулицями.

Зуміннялися на кам'янім мості. Внизу шумів гірський, рвучкий потік, розбиваючи об скелі свої прудкі хвили. Та кремінь не поступається. Наче дим піднімається в гору брилки.

Минаю міст і прямую на площею короля Оляфа I.

Стрункі, біляві норвезькі "біги" /дівчата/, дивляться у вітрини крамниць. Делкі з них теплин поглядом скидають мене.

Хвилі молодості поривають мене з собою.

Раптом на своєму плечі відчуваю чиюсь руку.

Обертаюся....

Мені в обличчя допитливо дивляться знайомі очі Інги.

-Ти що робиш так зранку на вулиці -запитала.

-Іду на двірець - відповідаю.

- Виїжджаєш?

- Так!

- Нудно тобі тут?

- Ще й як!

- Чому...?

- Тому, що цей клімат із своїм спокоєм дратує мене.

- Ти жартуєш Мікі?

- Ні, я справді виїжджаю.

- Куди?

- у Швецію, а потім далі...

- Розумію... Тебе тягне в твою галасливу середню Європу.

- Так!

Взяла мене під руку, і ми йдемо в протилежний бік.

По деякому часі входимо до її помешкання.

Я кинув зором по покоях. Старосвітська поважна обстановка. Старий данцигський годинник і фотелі надавали Йому тим більше естетики. На стінах висіли портрети з обличчями патріціїв - предки Інги. Двое з них - в капітанських уніформах торговельної флоти.

Я стояв перед портретами, наче той школляр, мнучи в руках шапку.

Інга роздяглася. Вона сьогодні вдалася мені чарівнішою за всі попередні рази. Столла

переді мною, струнка, білява. Довгі льоки спадали на плечі. Блакитні очі усміхалися під високим чолом. Гарний рівний носик і маленькі уста, так і принаджували до себе. Під квітчастою суконкою хвилювалися груди. Зіграбні ноги і випещені руки мило гармонювали з її рукаами. Рожеві уста ворохнулися.

- Мікі, прому роздягатися, а я приготовлю сніданок. Залишаю тебе на кілька хвилин самого.

Пішла до кухні, а я залишився сам. Скинув плаща і привів до порядку убрання.

Один з портретів притягнув мою увагу - риси Його лица нагадують мені батька моєї матері.

Читав під сподом напис латинкою:
"Евтімус Лонгінус фон Філіповський".
Я вдивоаний - "Філіповський..."
Слов'янське ім'я в Норвегії?"

- Мікі прому до столу! - почувся за мною голос Інги.

Ми сіли снідати. Вона наливала каву.

- Мікі, знаєш, я чую, що ти такий близький мені, такий рідний... Ти так подібний до фотокарточок моого дідуся!

- Невже! - дивуюся.

Вона присунулась ближче до мене. Рукою показала на портрет. Рука застигла на хвилинку в повітрі, і на пальці блискнув перстень, якого я перед тим не зауважив. Веру її руку і дивлюся на перстень.

На щиті герб: Три стріли проکолюють яблуко.

Він зовсім подібний до моого перстеня.

- Інгі, звідки маєт цей перстень?

- Це пам'ятка від моого дідуся...

- Дідуся... Він був норвежцем?

- О, ні! Він походив рівно ж з середньої Европи. Приїхав сюди молодим студентом, закохається в моїй бабуні і залишився тут. А зрештою він і хотів пізніше повернутися до свого краю, але світова війна перешкодила в цьому. Так і не дійдавшись повороту умер тут.

- А як називається твій дідусь?

- Коли не помилуюся, Філіповський.

Моя мама теж Філіповська - мигнуло мені в голові.

Мама часто говорила мені про свого утраченого дідька.

- Інгі, - тепочу, присовуючись до неї. Чи знаєш хто ти?

- Хто? Я?

Неребиваю її.

- Ми ж одна кров! В твоїх жилах пливе кров твого дідуся. А він син країни, що зветься Україна. Чи знаєш ти це? Чи знаєш, що ми своїки?

- Ні!

Обережно відчиняю калитку і кладу перед нею такий самий перстень, як у неї на руці.

Вона запитливо поглянула на мене. Ралтом затремтіла і вибухла гістеричним плачем.

- Мікі, - шепотіла. Чи знаєш ти, як я тебе кокала? А тепер не можна...

- Чому?

- Тому, що ми своїки...
- Залиши це, Інґо!...
- Не можу!
- Ну заспокойся!

Та не помогало моє прохання. Її плечі здригались від плачу, руки конвульсійно вчепилися в мене.

- Інґо! А чи ти любила свого дідуся?
- Як дуже! Ох! Воже, чому я покохала тебе Mikī?

- Інґо! годі...
Я встав і почав збиратися. Вона прискошила до мене.
- Mikī, невже ти справді відіїжджаєш?
- Так!
- Почекай... Дозволь хоч провести тебе до Осльо.

- Провести до Осльо?... Чому ж ні? Мені буде трошки присмініше.

Ми вийшли. Я затримав таксівку і незабаром були ми вже на двірці. Всіли в поїзд. В купе не було нікого, крім нас. Ми говорили на різні теми, а поїзд мчав далі й далі. Зникав Берген і ланцюги гір. Зближалося Осльо. Я замислився.

Враз відчув на моєму лиці гарячий поцілунок.

- Любий, дорогий братчику, Mikī! - говорила Інґа. - Як рада була б я поїхати з тобою.

Я пригорнув її до себе і сказав:
- Сестричко ж ти моя. Жди терпляче. Я приїду до тебе і повезу з собою, щоб показати

тобі мій край — край твого дідуся.
А за вікнами не переставав росити дощ.

Авгсбург, 21.12.1945.

Німий свідок

Вечір.

З поза хмар виплив місяць.
На небі розсипались зірки.
Легкій туман підймався над землею, яка
віддихала спрагненими грудьми.
Вітрець повізаючи ніс на своїх крилах за-
пах гречки і лили.

В той літній вечір, на лавці під липою, си-
діла задумана Оля.

Очі спустила вона додолу. В них відбивала-
ся туга.

Гнокли пронизувала їх якась блискавка. Жев-
ріли і спалахкували в них час-од - часу про-
бліски надії, яку вже починала утрачувати.

Оля задумалась. Потім усталла і пішла в кі-
мнату.

ІІ.

Мертвецький спокій кімнати привітав її.
На столі стояла стара нафтова лампа, з якою
зв'язала Оля стільки своїх споминів.

Нідійшла до стелу, взяла сірники, і ясне
світло затанцювало по кутиках покою.

Оля постелила ліжко, роздяглася, загасила
світло і впірнула в пухові подушки. Ясен —
місяць дивився крізь вікно. Оля дивилась на
лампу і перенеслася думками в минуле.

Наче зерхівні перед очима пролітали її
минулі роки. Той самий дім, те саме село.
Оля виросла тут. Ватсько її був лікарем, ма-
ти уже померла.

Пролітали роки.

Ось закінчила сільську школу. Із села
переїхала до Львова. І там з'чайвся він.

Одного разу на Вечорчицях у школі Сес-
тер Служебниць — Васильянок попросив її до
танцю.

Прийшов стрункий. Очі Його блакитно ста-
леві глинули її в личко. Уста чесно попро-
сили.

Вона дала Йому руку. Він взяв її у свою,
другу положив на стан, і вони закрутися
по залі під мелодійні звуки вальса.

Очі Його не відривалися від неї. Він хотів
заглянути аж в найтемніший кутик серця,
там, де жевріли зародки кохання.

Танок скінчився, а вони ще не відривали
від себе очей. Нарешті він, подякувавши, відпро-
вадив її на давнє місце.

Від того часу почався в Оліному серцю пе-

релом. Вона відчула, як охопили її кайдани кохання, які так немилосердно тиснуть серця молодих дівчат.

Відтепер він, синьоокий бльондин, стояв завжди перед її очима. Йому було двадцять три роки. Уже вчився в Політехніці. Бажанням його було стати інженером.

Оля полонила його серце.

Раз відпронадив він її із Святоюрського міста до її помешкання.

Вони же саромилися одне одного. Це було кохання молодят, які ще соромливо гляділи на себе, як щойно розвинуті пуп'янки рож.

У той вечір у городці перед Оліним домом зрадив він її своє кохання.

Уста їхні злучилися тоді у перший довгий поцілунок.

П'ючи нектар її уст, він шепотів: "Олю, я кохаю тебе!" А кущі рожі відгомоном тепотіли: Мусим бути мось на віки.

Вона, пригортаючись до нього, цілуvalа його уста і гладила волося. Місяць з - поза хмар бризнув на них своїм промінням.

Годинник на ратуші продавонив першу.

Перепілкою пурхнула Оля, виризаючись із його обіймів.

- Славку, досить! Я ж муру додому, передо мною матура.

І він, прощаючись тоді із нею, повним туги поглядом проводив її.

Рік пізніше вона вже по матурі, він інженером.

У той час сталося нещастя. Батько покинув її назавжди. Стиснута горем проводила його на вічний спочинок.

І тоді з'явився у неї він, її коханий Славко.

Увечері при слабому свіtlі лампи потішав її:-Олю, я не цокину тебе. Ти будеш моєю, я ж кохаю тебе понад все в світі.

Лампа наче зрозуміла ту розмову. Ясним вогненім оком глянула вона на закохану пару. Вона була свідком його слів.

А місяць пізніше з'явився Славко дещо сумніший. Він показав Олі листа від одної англійської фірми з Єгипту, яка запрошуvalа його до себе на працю.

Він виїздив на три роки в далеку чужину. Безробіття змушувало його шукати праці за кордоном.

При свіtlі нафтової лампи складав він їй присягу: -Олю, жди мене три роки, я повернусь і будеш моєю.

Вона обіцяла ждати. На німого свідка узяли лампу.

x

x x

Минали роки.

В Оліному бюрку лежали листи із чужоземними марками.

Три роки замінилися в три рази по три і один.Листи приходили щораз то рідше.А потім і їх не стало.

Її гарне обличчя зблідло, пригасли очі, на
чолі з'явилися зморшки. Але вона, додержуючи
своєго слова, терпеливо ждала.

Нитка спогадів урвалася.

Очі її замкнулися. Сон своїми крилами о-
горнув її і заколихав до сну.

Вона спала, ждучи милого.

X

X X

Одного дня одержала телеграму від Славка.
Він мав прибути за два дні.

Серце забилося живіше. Тихі стіни ожили.
Оля зі служницею Ганнусею приготовлялася до
зустрічі.

Числила години.

Надійшов доцільно жданий час, однаке Славко
не приїхав. Остання надія пропала. Вона відчу-
вала, що тепер усе отрачене, що серце його жев-
ріє любов'ю до іншої.

Знала і не боронилася перед тими думками.
Приїхав!

Приїхав тоді, коли думала, що не приїде зо-
всім.

Зустріла його на порозі свого дому.

Цілуючи Олю в руку, відчув Славко, які дри-
жаки пробігли по його тілі. Однаке він не змі-
нив ще ского пляну.

Він приїхав роззапрощатися з Олею, оказать її
до ждала даремно.

Оля запросила його в ту саму кімнату, де то
му десять літ назад вони розійшлися.

Тремтячими руками засвітила лампу, яка
кинула своє ясне світло на них.

Сидячи проти неї, він почав: Люба Олю!
Ідучи на батьківщину, цілу дорогу думав я
про тебе. От і сьогодні приходжу тобі ска-
зати, що

Світло лампи загремтіло, вона заміпівши
почала пригасати. Оля, прискочивши до лампи,
почала поправляти малинку. Вона догадувалась,
про що хоче ЙІ сказати Славко.

Він глянув по кімнаті, на лампу на Олю.
У голові промайнув спомин останнього проща-
ння.

У тій самій кімнаті, при свіtlі tіcі ж ля-
мпи, він, прощаючись тоді з нею, присягав їй
любити і бути вірним аж до смерті. Подиви-
ся на лампу, вона ж була єдиним їхнім свідком.
Лампа, наче відгадуючи його думки, загорілася
ясніше.

Оля перебила його думки:

- Ви мали мені сказати, що

- Так, я маю сказати тобі, що прийшов
час скінчити нашу самітність. Я прошу тебе
стати моєю дружиною і перечестися до моєї
вілі, яка уже десять років жде на нас.

Оля похилила голову. Очі зрослися слізь-
ми радости. Він, похилившись над нею, піdnіc
її і уста їхні злучив, як і колись довгий.
поділунок.

А лампа кидала своє ясне проміння на них,
наче радіючи із ново народженої любові, якої
свідком і на далі зона оставалась.

Серпень, 1945.

Свят-Вечір у Марокко

Серед гарячих пісків Марокка посувалася
нама колона. Кругом безмежне море піску і бі-
лих розпалених сонцем скель. Ніде ні деревин-
ки. Сонце пражить немилосердно. В роті виси-
хає. Під тропічним поломом болить голова. Но-
ги ледви воруться. На овіді починають що-
раз виразніше виринати гори Атлас. Сині, си-
ні. Раптом, що це? Верблюди з нашої колони пі-
днімають голови. Без крику погоничі в рунають
вперед. Зачули воду. Наші ноги ожили. Прио-
пішумо ходу. Ще годинку ходу, і бачимо чудо-
ву картину. Нальмовий зелений гай, а серед
вього білі кам'яні бедуїнські хати. Оаза.

Назустріч вийшла юрба тубільців. Мейк че-
мно вітає нас і гостинно запрошує в село.

До мене прилучається ще два легіонери.

Один схожий на грека, другий на француза. Нам якраз випало кватиувати у місцевого шейка. Дім Його був крацій від інших. Стояв у вінку пальм. Сутеніло. На землю сходила африканська ніч.

Заходимо до шейка.

- Салем аллейкум - привітав я Його.

- Ассалам алек - відповів.

Рухом руки попросив сідати на застелену килимами підлогу. Ми сіли. Він гукнув на слуг і наказав подати вечерю. Я витягнув цигарки, почастував шейка, але він члено відмовився і закурив кальян.

Розмова не в'язалася.

Слуги внесли печену бааранину й вино. Поставили перед нами. Приємний запах лоскотав ніздрі. Ріжемо по плітці мяса й кидаємо в рог, запиваючи смачним вином. Шейк, видно, бажаючи зробити нам приємність, вініс патефон. Легке ганго понеслося у кімнаті. Заколисані Його звуками й запаморочені вином починаємо мріяти. Я поринув думками в рідний край, і враз мені очима загойдалося мое село.

Десь у нас святкують Різдво Христове.

Пригадав я собі, як з нетерпінням очікував перших колядників.

А тут... шейк порався коло патефона.

І раптом, що це?...

Здалося під віконом задзвонили дзвіночки. Потім пронеслася пісня - колядка, безсмертне "Бог Предвічний".

Я скопився на рівні ноги і вибіг на двір. Темна, глупа ніч глянула мені в очі. Там не було нікого. Я повернувся в кімнату. А пісня плила, плила. Я глянув на моїх друзів-легіонарів. В їх обличчі відбивалося здивування. Уста тримали. Підходжув і подав їм руку.

- Ви хто? - питав того, що обличчям грека.

- Українець з Херсонщини.

- А ви? - питав другого, що мав обличчя француза.

- Українець з Житоміра.

Ми гаряче привіталися. А з патефону плили й плили мілі звуки. Неслося безсмертне "Бог Предвічний".

Я не зрадник

Щумів ліс.

У долині поміж лісом лежало село. Виглядало наче молода дівчина, заквітчана зеленим віночком. Заходило сонце.

Подував легкий вітерець. Він ніс на своїх крилах пахощі липового цвіту і уривані слова пісні:

"... Ми йдем за Україну воювати..."

Летіла пісня. Відбивалася гомоном у лісі. Заглядала під солом'яні стріхи. Залітала у сад вишневий, де стояла задумана Галі.

Дениний серпанок ночі помалу скутував землю. Затъохкав соловейко, пригадуючи Галі прекрасні вечори, пережиті тут у садочку із коханим Остапом.

Сьогодні він пігов. Пішов геть, як і багато інших туди, де іде криває змагання за Бути

чи НЕ БУТИ.

Мимоволі зблизилась вона до куща калини, яка гнула свої галузки під тягарем червоних ягід. Узяла тремтячою рукою гілку ягід і почала пестити їх. В голові промайнули слова пісні:

"А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нату славну Україну гей, гей разве-
семо".

Нішли хлопці, а з ними і КІ коханий Остап. Сльози зрослися у її очах. Це були сльози радості і смутку. Вона ж бо горда за нього. Він говорив, що повернеться. Може, і він відповіє.

Ах, який мусить бути із нього гарний козак..

Тріснула галузка, заскрипів передав, якась тінь, перестрибнувши Його, швидким кроком зближалася до Галі.

"Галю, слухай, Галю. Ти не пімов з ними... Я ж не можу залигти тебе самої. Там пішло їх багато, вони обійдуться без мене. А зрештою, чи ж удасться їм розпочате діло. А ж не дурний підставляти голову під каміння".

Якась зневіра закрадалася в серце Галі: "Невже ІІ Остап мав би рапцю".

Своїми пальцями здушила холодні ягоди калини. Червоний сік бризнув їй на обличчя. Зникла зневіра. Замість неї відчула вона ненависть до Остапа.

Рідний край спливав кров'ю... Хто поміч дасть Йому. Такі як Остап... Ні... Вони боягузи...

Він приоувався ближче до неї, узяв її в свою обійми, хотів поцілувати в уста. Галя ви-

прямилась. Уста скривила ненависть. Вона кинула у вічі Остапові лише одно слово: ЗРАДНИК і пурхнула перепілкою поміж дерева. У серці її плакала туга за утраченим назавжди мілим.

Мов громом вражений стояв Остап. Хотів бігти за Галею, та не міг. Проклін прикував його на місці. Обличчя то блідло, то рожевіло з сорому. Обернувся і тяжкою ходою рушив до перелазу. Затискаючи кулаки, шепотів: " я іду, Галю, іду". Переліз через перелаз і пропав у темряві ночі.

Х

Х Х

Примнула граната, прощокотів кулемет, і все стихло. Лише зойк ранених давав знати, що тут перед хвилинами кипіло змагання на життя і смерть. Лежали вкуні вояки противників.

Над молодим вістуном Остапом похилився його побратим. Раненому плила кров з грудей. Очі заходили імлою. Уста ще ледве шепотіли: " Бог...да...не, ска...жи... мо...ій... Га...лі... що... я... не... зрад...чик..."

Вітрець легко підхоплював слова на свої крила і ніс їх ген далеко, аж у сад вишневий, де напевно, чекала Гая своєго милого. Вітрець пестив її волосся і шепотів: " Я не Зрадник".

Вересень, 1945.

Весна.

Даждьбог, ласкаво глянувши на землю, підував
її своїми життєдайними проміннями.

Сніг зникав. З-під нього почали вихилати
свої голівки піденіжки. Показались соромливі
фіалки. Радісно зашуміли потоки, несучи на
своїх хвилях решти льоду.

Вгорі защебетав жайворонок, він співав
почесний гімн весні, яка почала показуватися
в цілій своїй красі, як молоденька розсмія-
на, весела, життерадісна дівчина. На її стані
красувалася зелено-квітчаста суконка. Золоти-
сте волося пестив шпаркий вітрець.

Раптом стала. В її вухах відбився голос
тармат. Личко посумніло, з очей ринули сльо-
зи.

Вона плакала над недолею землі.

-:-;-:-;-:-;-:-

Земля дрижалася від пекельним стогоном гармат.

Сатана смерти летів над землею.

Зловіщий шум сталевих орлів морозив тіло.
Іхні подарунки розриваючись сіяли смерть і спустошення.

Цяпотіла кров, спливаючи до гранатних вирв. Її солідковатий запах змішувався із димом вибухаючих гранат.

Окопи зникали в куряві.

Згодом барабаний вагонъ почав ущухати. Цокіт кулеметів і густий крісовий вагонъ давали знати, що ворог наближається.

В окопах заворушилися. З лисичих нор повізли рештки оцілілої залоги. Займали свої позиції. В руках держали проиніанцерну зброю.

Наче лявіна сунеться ворожа піхота. Перед нею з гуркотом котяться панцери. Стрільці холоднокровно ждуть.

Піднускають панцери ва шістдесят метрів. Підносять зброю.

Прицілюються.

Потискають столики.

Глухий гук. Фонтанами виривається в небо полусян'я.

Експлодує амуніція.

Чуги крии відчаю.

П'ятнадцять велетів перетворюються в безладну купу заліза.

Пастунаючих ворогів зустріли отрільці густим кулеметним вогнем. Заклубились, захиталися ворожі лави. Але лише на хвилину. І вже на дні пруться далі наперед. Деякі вриваються в

окопи.

В протиступ - ушав наказ.

Прізно цокнули багнети.

СЛАВА... розкотилось у повітря.

Стрільці кинулись вперед. Зчепилися у за-
важому поєдинку із своїм ворогом.

Трискіт автоматів, зибухи ручних гранат,
хрускіт ламаних костей, зойк і стогік мішали-
ся з прокльонами.

З - поміж стрільців вирізняються два моло-
ді брати:

Очі їхні, як воложки сині, золотисте воло-
ся, як лани пшениці, стрункі, як тополі, швид-
кі, як чорноморські хвилі, несподівані, мов
яструби. Серпа їхні горять помстю. Очі зас-
ступив кривавий туман. Вони месники за рідний
краї.

Хвиля ворогів ринула на них. Застрікотіла
Василева машинова пістоля. Бухнула граната.
Бліснув Іванів багнет і за секунду затріпо-
тався на ньому ворожий стрілець.

Бахнув потріл.

Безсило упала Василева рука.

АЙ! - виразилося Йому з грудей.

Він зауважив розпатланого ворога, що біг на
нього. Схопив за пістолю лівою рукою, та Іван
випередивши брата, рисем скочив на ворога з
багнетом.

Кинулися один на одного.

Заскрготіла сталь, завикували кріси, замі-
готили багнети. Його сопуттє груди. Ворогові
злетіла шапка з голови. По гімнастъорці со-

читься кров. Туром наступає Іван. У голові
миготить лише кілька думок про помсту, за рідний
край, за брата...

Ворог держиться рештою сил.

Бачить, що смерть заглядає Йому в вічі.
Глянув ще раз на свого противника.

Спілени уста, сині очі, завалто вперті
руки пригадали Йому його сина Івана.

У тій хвилі Гевін зручно вибивас ворогові
кріса з рук. Розмахнувся, щоб завдати остан-
ній удар...

І враз...

Крик розпуки, страху і благання виривається
з старому з грудей: Сину, не вбивай!

Іван опустив кріс. Знайомий голос привер-
нув Йому холодну кров.

- "Батьку, неваже ці ти? - Батьку ти живий?"

- Живий, синку...

- Діти мої, діти. - промелотів старий.

Йому по лиці покотилися тверді мужицькі сло-
зи.

Бій закінчився. Решта розбитків здавалися
в полон.

Бій закінчувався. Решта розбитків здава-
лося в полон.

x

x

Заходяче сонце: кривавим сяном освітлю-
вало бойовище, з якого підносився зойк ране-
них.

Санітарі вибирували їх.

Широкі, безмежні лани золотистої пшениці тягнуться у безкрай далечінь, ген, аж там, де небо зближається з землею.

Сонце пече немилосердно.

Блакитно-сталеве небо розкинуло свої мати над ланами.

Колоски шелестять, торкаються вусиками — цілються.

Засоромлено глядять червоні маки. Яскіють сині волошки.

З-поміж золотистого колосу пшениці видніється березовий хрест —

— Могила Незнаного Героя. —

х

х х

Стежкою в пшениці іде молода жінка. За нею біжать її діти. Хлопчик десяти років

п'ятирічна дівчинка, яка держить в руках гарну китицю квітів.

Мамо, чому тут так багато маків? - питається Івась.

Мати не відповіла.

Підійшли до могили.

З уст вилетіла молитва:

- Боже, Отче, пошли Йому Царство Небесне...
Дай спокійне життя Його душі...

Ганнуся поклала китицю квітів і запитала:

- По це за могила тут стоїть?

- Довга то історія, діточки, але розкажу вам дещо. Тут, де тепер ~~хвилюється~~ широкі лани золотистої пшениці, лютував колись запеклий бій. Гуркотіли гармати, покотіли кулемети, чулися бойові оклики. Серед розпалу бою, на тому місці, де тепер могила, упав поранений молодий січовий стрілець. Кров струїлась Йому з уст і грудей. Руки безсило опали, але очима, повними завзяття глядів на наступаючу ворожу лаву.

- Мені все одно вмирати, - подумав собі. -
- Коли вмирати, то зі словою.

Ворог наблизався. Стрілець останками сил ухопив ручну гранату і підложив під себе. Тремтячою рукою держав за шнурок.

Ворог щораз то ближче.

Ще десять ступнів, ще п'ять, і грімить граната.

Стихло...

Лишень окривавлені шматки тіла лежали у пшениці.

Схилили свої голівки волотки, похилила колоски пшениця, віддаючи останній поклін героєві.

Лах притих. Діти схилили голівки.

- Прийде час, і наші переможні війська заткнуть державні прапори на вежах золотоверхого Київа і Львова.

- І в'їде лицар - побідоносець на білому коні у столицю під урочисті звуки Софійських дзвонів і гарматних сальв.

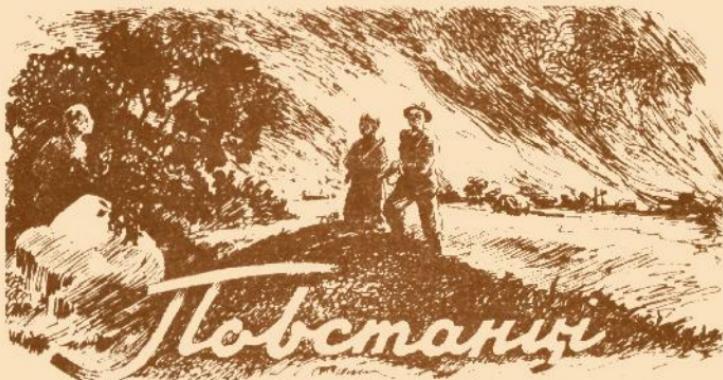
- І повстане могутня від Попраду по Каслі, від Полісся по Чорноморські береги Україна.-

х х

Тихо... Принишкли волотки.

Золотосонячне проміння цілувало задумані дитячі голівки.

А вони схилялися у святочній пошані.

Говспан

Танки врізуvalися в золотисті лани, мняли
шеницю, стріляючи з гармат і кулеметів вог-
нем та залізом.

Багряніли від крові поля. Падали села.

З-поза них з'явилися ряди в сірих шоло-
мах. Ішли слідом за відступаючим ворогом, не-
сучи на багнетах - смерть.

Загорілися села. Заплакала нещасна Украї-
на, виряжуючи своїх дітей на далеку чужину.
Сумно голосили над трупами посивіли матері.

Минали дні... Жовтіло листя, опадало і
знова зеленіло. Так само відроджувалися села,
які повставали за свою кривду.

x

x x

Коли ви змирали,
Вам дзвони не грали
Ніхто не заплакав за Вами...
/Пісня/.

Матове небо розкинулося над полями. Соняшне проміння осипалося з нього і золотило тополі. Там, серед них, наче стомлена спекою людина, дрімав хутір.

І виднілись у саду, привязані до ясенів осідлані коні. На одному з них легкій ручний скоростріл.

Троє запищених, зарослих вояків сиділо під деревом. На обличчях в них помітна була втома.

І невідомо - хто вони?

На покритих курявою шапках ледве помітні тризуби.

Це одні з повстанців, що почали нерівну боротьбу з окупантами.

Посеред них вирізняється один низький, білявий. На трохи флегматичному обличчі відбивається суворість та глибокі мрійливі очі, говорять про його лагідну вдачу.

То був молодий хорунжий Недоля. Але сьогодні щось дуже задуманий.

Враз гринув постріл і повстанці скопилися.

Але було запізно. І захиталися жита зелені, як шинелі наступаючих.

Недоля скочив до коня, здійняв з нього скоростріла і всі побратими відступили до хати. За ними заєстиали кулі, немилосердно вдарючи по стінах.

Побратими почали відповідати кулями на кулі. Для них тепер заливалося одне - загинути тут, у бою.

Гукнув міномет і під вікном розірвалася міна. Задзвініло розбите скло пересипане шукатуркою.

Недоля глянув - друзі лежали важко поранені. Рятунку їм не було.

Висунувся під прикриттям куряви надвір. За ним затріщала стеля, покриваючи югнем і полум'ям дружів.

Ти мусиш дати вістку до штабу, - мигнуло у голові Недолі.

І він зірвався з місця, спурнувши гранату на ворогів. Кільце ворогів розірвалося там, де вона видала. Зробилася на хвилину прірва, і він побіг туди. Чаводогін понеслися кулі. Щось гаряче вплилося в його тіло.

Спотикнувся.

Упав. Почав повзти на животі в зелену пшеницю. А далі утратив свідомість.

І коли подув вітрець, він розплішив очі.

Ослаблене волося, попечені руки, запухлі уста, а ще до того біль під лівою лопаткою. Відбирали Йому останню снагу.

Вгорі кружляв чорний ворон, чуячи поживу.

- Не кряч, вороне, Де маєш час випити мої очі...

Притишений гомін. Невже ж де вони?

Наводить у бік гомону пістоль та замість ворогів побачив невинні ояні очі хлопчини.

-Пити! - простогнав поранений.

Синьоокий наблизився і він відчув на губах пілющу вологу.

Кришталева вода вносила в тіло пораненого свіжість і силу.

Серед пахучого сіна в повітці, лежав стрілець. Над ним скиллялась молода дівчина. Обвидала Йому розбиту голову мокрою китайкою. Його попеченої уста ледве шепотіли якісь незрозумілі слова. Та коли чув на своєму чолі руку дівчини, заспокоювався. Повіки відхилялися, і він дивився у її смагляве личко.

Так проминув тиждень. Рани загоювалися, прибували нові сили.

Часто приходив до повітки молодий селянин, у якого на скронах сріблилася рання сивина. Яквивилося з розмови був він батьком смаглявої дівчини Оденки.

- Богу дякувати, що Ви вирвалися з того пекла, - говорив він часто.

Німаки лютували, щукаючи вас.

Ну і наклали ви їх там чівроку.

Вони тішилися, що мають цілу бригаду в своїх руках. А замість спіймали птаха з небі.

Недоля охижав голову, вгадуючи про своїх друзів, які знайшли смерть перед полум'ям.

Дядько був дуже балакучий. Розказував про свої пригоди під час Чортківської офензиви та боїв за Львів.

- Ех! - зітхав з тухою. - Пригасли буди наші вогнища, але сось тепер починають знову розгоратися. Бачу, до намі діти не гірші нас.

Поранений піднімав голову і оповідав дядькові про повстанські рейди.

Слухаючи оповідання хорунжого, селянин оти-
скував кулаки і гнівно говорив:

- Піду і я! ІМ- Богу піду! Радо умиру в бо-
ротьбі за волю. А то вже не сила слухати ні-
мецького цькування: "Бандити, наволоч, погань
Ух! подукив би я їх!"

Очі тоді горіли в нього, мов у вовка.

Скреготів зубами з люті. Та приходила Оле-
нка і кликала Його вечеряти.

X

Х Х

- Я сирота. У мене нема матері, що була ма-
ленькою, як вона покинула нас назавжди. Вихо-
вував міде батько Й тітка. Не раз мріяла ста-
ти славною. Допомогати рідному краєві. Не жа-
літи життя, ні крові на службу нашому народові.

І Недоля тоді, беручи її за руку, говорив:

- Ти вже славна! Бо ж не жалієш себе, ряту-
ючи і переховуючи пораненого стрільця. Хіба
ж це не святість піклуватися раненим?

При тім спиняв погляд на кій.

Соняшний промінь, що падав крізь щілину,
м'яко лягав на округлені груди, які ніжно кру-
глилися під сукнєю, наче два стиглі яблука.

- А в мене були батько, мати й дві сестри.
Та Ух потріяли. Я заприсягнув помститися.

- Кріпіться друже! І я допоможу вам,-
промовляла Оленка.

- Правда?

- Так!

І вона стиснула Йому по дружньому руку:

Х Х

Х

"Дармъ! Село обступлене довкола.

З усіх сторін кати".

/пісня/.

Туман напливав, на село. Чіплявся кущиків і скошеного сіка. Над річкою почали свій вечерній танок комарі. Став перемінявся в одно кипуче озеро білої пінистої мряки.

Було тихо. — Лишень квакання жаб долітало з висохлого очерету. Якісь темні постаті підсувалися, наче привиди. В руках держали напоготові зброю.

Стали. Ще раз почулась тиха команда.

— Увага! Хто втікатиме, стріляти. Не щадити ні жінок, ні дітей. Хай пропадуть, вони всі, собаки!!

Рушили далі. Підійшли до першої хати. Оточили її. Кілька увірвалися до середини. Почулася метушня, бліснуло світло. Німаки почали перешукувати хату.

Господар мати Семен Візний в самій білизні стояв перед німцями.

— Біст ду бандіт?

— Хто? — Я бандіт? — Ні, я чесний газда, — посміхаючись відповів Семен.

— Ду Ферфлюхте гунд, заго ду варгайт одер ніхт?

— Не розумію, — відповів Семен.

— Ну, нех пан повс праудем, чи тутай билі бандиці?

— Не було жадчикі...

Лусь! Із розбитої губи Семена потекла кров.

— А, Бог би нас скарав, — зашепотів Семен,

зиплювуючи кров і зуби з нею.

- Бензет музіць правдем?
Мончав Семен.

- Ой, пани, та чого ви так прицепилися до
чоловіка? - лементіла жінка.

- Руе! - кричав рудий фельдфебель.

Семен розглянувся. На лавці перед ним ле-
жала магівниця.

- Ну, вмирати, як баран, не буду -подумав
Семен.

- Мусіл музіць, - крикнув знову білавий
фольксдойчер.

- Лусь! - штоякнув в лицце пістолем.

Семен поставився до лави.

Мент, і важка магівниця гримнула в голову
фольксдойчера. Махнув удруге і рудий фельд-
фебель присів.

Секунда, і Семен ухопивши його автомат,
кинувся до дверей, за ним жінка.

Сипнув першу серію на стоячих вояків.
Вони здивовані розкочились. Ше одна серія і
Семен пропав поміж деревами саду.

Х

Х Х

Почували стріли в селі, Оленка побігла до
Недолі.

- Пане Хорунжий! Ви спите?

Недоля відкрив очі.

- Вороги в селі! Чуєте стрілянину?
Він рукою намацав пістолю.

- Ходіть! Я вас сковую як найскорше. Мов-
чи пішов за нею. Під стололею був невеликий

льох, куди привела вона Його. Сидіть спокійно. Але коли б було би погано, маєте вихід до річки в лози. А там думайте, як самі знаєте.

-Бувайте! - промовила ще раз і зникла.
Чув стріли, накликування батька Оленки.
Потім на мент все притихло.
Аж з времті почув розплачливий жіночий крик.
- Рятунку!!!!
Прислухався. Рятунку! - почулося ще раз.
Відхилив двері і скочив на тік.

Дивна картина. На теку осяяна загравою лежала Оленка з худорлявим німцем.

Він затикав рукою її уста.
-Наділюко! - скріпів Недоля.
Плигнув і ручкою пістоля вдарив ворога в голову. Той забився конвульсивно і затих...
- Оленко! За мною, - скомандував Недоля.
Вона скочила, поправляючи блюзочку.

Недоля уязв німців автомат і, тарахнувши ворога ще раз по голові, скочив до стодолі.
Оленка ішла службенно за ним.
А в селі гуляв червоний півень.

х
х х

Добрий вечір тобі, зелена діброво,
Переночуй хоч ніченьку мене моло-
дого.

/пісня/.

Дрімав ліс. Поміж кущами павутинням чіплявся туман. Спокійно стояли стрункі смереки.

Тихо, тиженко не ворувахи гілками.

Дрімала діброва - мати повстанців.

Нікого здається не було тут.

Так лишень здавалось. Нічний птах залопотів крилами. Закричав сич.

До лісу підходили обережно дві постаті. Одна вища, а друга нижча. Ішли спішною ходою, наближаючись до кущиків лісниці.

- Стій! Руки вгору!

Дорогу загородили румунці.

- Ви хто? - запитався дзвінкий голос.

- Це ти, Перепелице? Свої...

- Недоля! Брате! - викликав низький партізан з корочів і кинувся Недолі на шию.

- А то думав уже кістки в огні згоріли.

- А це хто? - занітав, показуючи на Оленку.

- Моя рятівниця, - сказав Недоля. - Гарна бойова дівчина.

- Гаразд! Ідем до табору.

Провадив їх лише Йому знаними стежками. Терни дряпало руки й лицє. Та вони Йшли все далі й далі. Врешті між деревами заблищали перші таборові вогні.

- Весна! - почулось з темноти.

- Верховина! - відповів Перепелица.

- Проходь!

Увійшли в сонний табір.

На землі лежали люди, сплючи сном блаженіх. Коло вогню стояли два новенькі скоростріли. Похилившись над картою, сидів русятий молодий чоловік.

- Це наш командир, Скоб, - промовив Перепе-

лиця.

— Пане отамани, доповідаю служняно, що при-
воджу двох людей.

— Суди їх!

Хорунжий Недоля з сотні Морського і Ол-
енка, — виструнчившись проказав Недоля.

— Ах! Де ви, побратиме. Ну, що там, гово-
рить. А то вже вас вважають за прощащого.

— Так. Горів у огні. Але дав Бог живу даль-
ше.

— А що там у селі?

Хорунжий розказав у кількох словах про
все.

Вислухавши, отаман видав наказ: Приго-
товтесь і рушайтесь!

Не минуло й пару хвилин, як лісовики стоя-
ли уже готові до походу.

Командир радився з чотовими, видаючи нака-
зи.

Наче привиди ви налисі з лісу. Здалека
била розливалась на них заграва. Руки стис-
кали зброю. Вийшли і впіркули в росисті жи-
та.

X

Х Х

Палахкотіло село. Горіли хати, тріщали
крокви під розвінням худоби. Поміж хатами
снували німецькі солдати. Вантажили на авта
худобу та хатній скарб. На інші авта зганяли
зв'язаних людей. Були це 15-17 літні підро-
стки. В них вбачали "бандитів". Заводили ро-
зпатлані жінки, слагаючи в неба помсти.

Піджмелені сідали на авта німаки. Колона

рушила вперед. Зближалися до урочища Терешківці. Передній ряд колони всукувоя поміж корчі.

І що ж це?

Загарчали скоростріли й автомати. Полетіли гранати. Сподіхано позіскакували міньці з авт і почали лаштуватись до бою. Та уже половина з них лежала перебита.

— Ферфлюхте бандітен — викрикнув лисий майор і повалився на землю з простріленою шию.

— Слава!, загриміло в корчах, і на залишок колони кинулися лісовики.

Бій тривав коротко і рехта гнобителів була перебита до ноги.

Побідно поверталися в село Недоля і Олена.

Перед ними гнали підростки товар.

Не одна мати втерла сльози, побачивши поміж лісочниками і свого сина.

Сонце піднялося високо.

Згарчувся в повітрі. Люди витягали трутни з руків, ховали їх.

Цвітуче село перестало існувати.

Стоячи на Ставиську поміж народом, промовляв отаман Скоб.

— Громадяни!

Ненаситний німецький молох вліз хижаком до нас. Він знімав все, що найкраще. Нищить нащуп молодь. Вивозить їх на примусові роботи. А тих, які не хочуть брати, карає на місці.

Отож! Хто не бажає гинути на печі? До нас!

Широка наша воля! Мати Діброва прийме нас
усіх! Годі сидіти і вмирати овею смертю!
Усі до нас! Хай живе воля України!

Хай живе Українська Повстанча Армія!

Гурток заброєної молоді слухав.

Поміж них стояла Оленка, її батько, Семен
Візний та інші.

— Усі ми готові, усі ідемо! — гукнув мо-
лодняк.

— Отож гаряд! Вперед!

Співаючи, рушила колона в сторону лісу.

Нам братів на очах мордували

І знуцалися тут німаки,

Ми повстанем ударом навали

Так не встане вже ворог лихий.

Ішли твердо. Молоді руські хлопці, червоно-
щокі дівчата та найтвердіше імені Семен Віз-
ний і батько Оленки.

Західяче сонце витало лісовиків у лісі.

x

x

Чуєш грім на Сході,

Там народ в поході,

Небо у заграві,

По землі кривавій

Чути бряскіт сталі.

/Суч.поезія/.

Греміла земля і била громами. Народ гур-
тується, кишать поліські болота. Гордо дер-
жать прапор зелені Карпати. А на сході іде
боротьба. Змагається дві потуги. Гітлерівські
війська котяться на захід. Нищать усе по-

щорозі. Та зустрінувшись з месниками-лісовиками, бліднуть і благають пощасти. Та нема мілосердя для них. Їх убивають месники лісу, мов цущенят. Око за око, зуб за зуб. Още прислів'я передало в дійсність.

Загін отамана Скоба гуляв в трикутнику річки Боберки і срібносинього Дністра.

Числені зудари з мімпами приносили жертви в загоні.

На місце убитих приходили нові і загін гуляв, гуляв на волі.

х

х

Ми поляжем, щоб славу
І волю, і честь,
Рідний Краю, здобути
Тобі!
/пісня/.

Доспівали жита.

Вадко гукали гармати. Фронт зближався. Загін не був уже майим загоном. Він зрос у числену бригаду. В селі зібрався на нараду.

Отаман говорив:

-Фронт зближається. Та ми зброї не зложимо. На місце одного окупанта приходить другий. Важка буде боротьба з ним. Але ми віримо, що переможемо!

Сумно хилили голови лісовики. Вони знали що завдання перед ними тяжке.

- Відходимо в Карпати, - продовжував отаман. - Не випустимо зброї аж до перемоги.

-Вперед! - улав наказ.

Лісовики рушили. Тільки курява покрила їх.
А гармати гули й гули безперстанку.

Х

Х Х

З люті піниться кат,
Не здобув вік Карпат!
/суч. поезія/

Зима. Сніговий пух окутав землю і мороз
скував поверхню озер. Дерева дрімають у пу-
ху мов гори в снігах, які ховалися в жмарах.
Прут шумить по камінню. Здається тишина. Де-
не-де в долині і по сугорбах стоять гуцуль-
ські хати.

Ось до одної з них прямує дві озброєні по-
статі. В одній з них пізнаємо хорунжого Недо-
лю. Хто ж другий? Злегка горбатий носик, да-
ють пізнати в ній нашу знайому Оленку. Вона
тепер нерозлучна приятелька Недолі, вірний
його побратим.

Тут у "Республіці" свої права, свою влада.
Гори на мі, гори, ви колиска нашої свободи.

-Оленко! Чи щаслива ти?

-Як дуже! Ті прекрасні ночі при вогнищах
у товаристві повстанців. І воля, воля понад
усе. Криваві бої. Яка я горда, коли даю першу
допомогу пораненим друзям.

Ех, Україно, наша Україно, страдальня мати,
стільки крові просякнув твій чорнозем, а ми
усе ще не можемо захистити, як інші, у колі віль-
них народів.

Увійшли до хати. На них глянула смаглява
гүцулка, пропущучи сідати.

-Мой газдіку піпненкій, угостіться в нас.
Та вповіжте, що там чувати у нас.

- Все добре, газдине, все добре.

- Ай, та і газдинька з вами, коби здорово-
венька була.

- Так. Це наша медична сестра.

- Та й мій Митро пішов і залишив мене са-
му. Але Богу дякувати, наші волки не дадуть
пропасти.

В кутку гралися маленькі діти, хлопчик дер-
жал у руках паличку і ступав твердо по вій-
ськовому.

- Як виросту, піду в повстанці.

- А я також не зостануся вдома, буду меди-
чною сестрою, - говорила сестричка.

Недоля усміхнувся. - Росте нама надія, не
пропаде Батьківщина.

На дворі почулися кроки. До хати ввійшов
високій, як ялиця гудул.

- Митре, і ти вернувось.

Охопила Його руками за шию, покрила лице
попілукками.

- Ненько вернувсь, ненько! - закликали діти,
чіпляючись Його одягу.

Побачивши Недоля, гудул вистунчився.

- Здоров, здоров. Та ми навіть трохи знайо-
ми.

- Так, пане хорунжий, підо Львовом ми разом
розброїли курінь мадярів.

- Ах, так! І дружно поклепав Його по плечі.

- Слею, а давай ж істи, гостоньку ж бо в
нас.

Заметушилася гуцулка, просячи до столу.

Сіли всі четверо за столом і їли вечерю. На землю сходила тиха ніч. Місячне сяйво блищало кришталем по снігу.

Десь у далині гримнув стріл, і лука, розкатилася тисячоголосо по горах.

А там все стихло. Здавалося, життя йшло спокійним руслом.

Х

Х

Десь перед Різдвом почався в "Республіці" рух. Над ней з явилися ворожі літаки.

Здалеку почулися постріли.

До хорунжого прибіг зв язковий з новою вісткою, що ворог прочищує ліси.

З хат вибігали сабросні лісівники.

Готувались до бою в затишку алиць і корчів, лише їми знанім.

Хмарою насувалися вороги.

Підійшовши під ліс, стали. Мала групка відділилася і ввійшла в корчі.

- Не стріляти, брати їх живими, - дав тихо наказ Недоля.

Приникли лісовики. У маленькій розвстрільні зближалася до них група ворога, поглядаючи то на корчі, то на землю.

Перепелиця і Метелик ждали.

На них іде старший сержант із двома зояками, зближаючись до куди.

Це мент, і здивованим ворогам перед носом блиснули автомати.

- Стій! Ні кроку далі!

Сержант хотів щось крикнути, та Метелик

таражнув його автоматом по голові.

Солдати ж, радо кинувши зброю, перейшли до лісовиків.

Перед Недолею стала кілька полонених.

- Ви хто? Які сила у вас?

- Виступив смаглавий чернігівець.

- Нас сорок тисяч. Ми зайняли ввесь край від горішнього Дистра по Буковину. Маємо перевести чистку й тут.

- Так, голубе, а ти будеш з нами, чи проти нас?

- А де ж мені вертатися назад. Досить морили голодом і на фронтах. Я остануся тут.

- І ми! - підхопили інші.

Лісовики прийняли ще нових друзів.

Ніч пройшла спокійно: Моячав бір. Лісовики відтягнулися далі назад, зайнявши краї по-зині для бою.

x

x x

Зранку грімливий вогонь артилерії струснув сонним лісом.

Здвали розжарені стрільма, перелітаючи над оборонцями, і падали далеко поза мими, від яких валилися столітні кедри, і ламалися стрункі смереки. А повітрям хісся зов смертоносних стрілень. Одно отрільно влучило в скорострільне гніздо. Почекався стогін.

Оленка побігла до місця.

На землі валілися безладні куни людського м'яса, перемішаного із зализом, кров'ю і землею.

Рятунку не було для них.

Перехрестилася Оленка. Підняла запорожений автомат і стала поруч Недолімов грізна Амазонка.

З гукотом рушили танки вперед, ламаючи корчі ялівцю. За деревами принижкою кілька стрільців. Вони держали в руках зброю подібну до булав, яку здобули у відступаючого мімського війська.

Підпустили до двадцяти кроків. Натиснули стопки. І грізна експлозія сколихнула повітря. Горіли панцерні нетвори — гордість ворогів.

На захмурених обличчях лісовиків з'явилася усмішка. Вони взяли решту ворогів у перехресний вогонь.

Вісім разів наступали вороги.

І вісім разів, наче насміхаючись, передражновали їх автомати.

Під прикриттям ночі повів Недоля свій загін і зручним маршом проскочив ворожі лінії.

І коли на другий день ранком ворожі частини перейшли знову до наступу, то надиво застали лише трупи своїх і лісовиків.

Августург, Січень — лютень 1946.

Хупіль

Село дрімало. Вікна хат блищають світлістю, що то спалахували, то пригасали. Стависьком ішло три постаті. Попереду шкандибав кривий Сень/званий Вуйця/. За ними ішов пан командант Гузар і сільський поліціянт Магунік. Перейшовши чириз клай.

ку, попрямували всі троє до хати шичкаря Іри. В хаті заметувився Шинкар, припроцюючи сідати. Чути було: Панс Вуйце! Панс коменданне! Проше сядати.

Лімень двері замкнулися за ним, як з куща бузини вискочило двоє парубків.

- Знову та погань пішла пить, - сказав один неголосно. Ну але ми їм зробимо за нашу читальню.

Світло місяця блиснуло на чомусь в руках одного з парубків. То була пилка.

Хлопці, наче коти, підкралися до кладки. Лен-

тко замаруділа пилка підрізуєчи кладку.

- А то буде весело, як нала трійця полетить у воду, - знов обізвався перший.

Обидва засміялися.

По якомусь часі робота була скінчена. Хлопці набрали каміння і стали за вербом.

Шуали...

Десь опівночі заскрипіли двері Гримого шинку. З них висунулися непевною ходою три особи.

Ідуть! - пропиців Михайло стискуючи камінню.

Трійця зблизилася до кладки.

- Пане коменданце прошу наперед, сказав Сень.

- Не пан вуйце пуйдзе напшуд. Прощем.

Шкутильгаючи ступив війт на кладку, за ним Магуник і командант Гузар. Ось дійшли до середини кладки, раптом вона, затріщавши, обірвалася й полетіла в воду.

- Єзус Мар'я: Варвара! - прокричав Магуник.

- Шляг! би то ясний впік! - бурмотів Сень.

- Поя крев, Перуне! - кляв командант, бовтаючись у холодній воді.

Бух! бух! - полетіли каменюки, падаючи в воду.

- Ай! ай! - закричав вуйця, хапаючись за голову.

- Грім би тебе тріснув.

- Перон ясни! Холера небесна, ревів командант, караскаючись до берега. В руках у ньо-

го з'явилася пістоля.

— Бах! Сколихнув ніччу тишу стріл.

Микола і Михайло кинувши останні каменюки, побігли геть.

Кректаючи й кленучи, викараскувалася трійця на беріг.

Вуйда чухав Ґулю. Командант потирає руку, а Магунік змивав кров з лиця. Охаючи рушили до Магуніка просушились.

З поза хмар глянув місяць, кидаючи проміння на землю, наче посміхаючись із славної трійці.

— Будуть памятати,— сказав Михайло. Тільки тримай язик за зубами.

— Авжеж,— відповів Микола.

— Добраніч!

— На добраніч.

І вони зникли в зелених кущах.

Серпень 1945.

В осінній вечір

Велике місто миготіло тисячами вечірніх світл. Гули сирени авт, відкликалися дзвінки. Переходжі спішили хідниками. Миготіли кольорові реклами кіно-театрів. В будівлях грато радіо.

В затишньому парку, на лавці, під розлогим каштаном, сидів старий сивий пан. Він скилився на свою паличку. По цілій його постаті було видно, якусь пригнобленість. Думки бхолами обсіли його голову. Наче на скрині пересувалися перед його очима картини пережитого:

... Ось він - ще малим хлопцем...
Невеличке галицьке село. Батько і мати. Він підростає. Родичі посилають його до школи. Свята і навчання, розкривають його юнацькі очі. Розумнішає голова.

Закінчує гімназію і вступає на медицину

Наче бура, грінула перша Світова війна.
Він опинився у стрілецьких рядах.

Криваві бої; Маківка, Лисоня! У полоні..
Далеке надвірнянське місто.

Утеча...

Україна рве кайдани. Служба у молодій армії.
Важкі роки. Врешті знеможені переходить
кордон.

... Тоже еміграційне життя. Безробіття,
голод і холод. Туга за Бітчизною і рідними.

За тяжко запрацьовані гроші, покінчив
студії. Став лікарем.

По кількох роках одержав першого листа
від батька:

- Сину, вертайся до дому. Для таких, як
ти є амнестія...

Та він не послухав. Його причарували ка-
рі очі чужинки. Серце її надежало до нього.

Промайнуло, ще кілька років. Знову одер-
жує листа. Цим разом від матері.

- Любл Івасю! - писала. Приїдь, пожа-
лій нас старих!

І знову він не поїхав.

Дружина, діти і дім на чужині, перемкоди-
ли йому в цьому. Рідний край бачив він як
крізь мряку.

Діти підростали. Дружина - чужинка - радо
опікувалася ними, які ходили вже до школи.
А він, як батько прищепив їм рідний дух сво-
го народу, всього українського. І це була
Його заслуга в тому.

Друга Світова війна, принесла нове про-

кляття. Знищила Йому дім, забрала дружину і сина. А дочка пропала під час евакуації.

Іван залишився знову, сам - самісенький. Погасли світові пожарища, затихли бомби і гранати.

Нова маса емігрантів із рідного краю посунулася на чужину. Віднайшов поміж ними своїх старих друзів. Стало трохи відрадніше. Було з ким поговорити. Та понад усе Його душою був Богдан, син Його колишнього побратима. Гарний, розумний юнак.

Вітер кинув листям Йому з обличчя. Неваже, гості будуть?

Устав, і легкою ходою рушив до дому.

X

X X

Вікна Його кімнати були темні, але чомусьчувся голос радія. Приспішив кроку.

Постукав....

На Його здивовання двері відчинилися і на порозі з'явилася Його доня Ірина.

- Ірочко! - скрикнув старий. З очей ввали слізози. Міцно поцілував і притиснув до грудей тую молоденьку квітку. Відразу ожидав ньому байдарість.

Сидів. Глядів на Ірину. Вона горіла від радості. Щоки палали вогнем. Очі з любовною м'якістю дивилися на батька.

Відчув, як якийсь т'ягар, спав Йому з серця.

В цю хвилину батько й дочка, не чули, як

до кімнати увійшов хтось. Це був стрункий, кучерявий мужчина. Стояв у дверях і приглядався до них.

— Добрий вечір Панство — промовив.
Вони оглянулись.

— А! Пане Богдане! — підвелись вони обос.

— Просимо, просимо Вас до вечері.

— Батьку! — промовила Ірина. Це ж мій спаситель під час бомбардування поїзду. Йому завдачую мое життя.

— Богдане, — відізвався старий. Я дуже, дуже вдячний Тобі за це. Якот нагороди бажаєш собі?

— Жодної. Я лише виконаю мій обовязок. Хоч думаю що найліпшою нагородою для мене є моя наречена...

Ірина не дала докінчити Богданові скочивши Йому на шию.

Старому затремтіли руки від зворушення. Він стиснув молоду пару у своїх обіймах.

А на дворі вітер кидав жовтими листками і дзвонив дощем по шибках.

Листопад 1945.

Зустріч

(уривок з щоденника)

Кожного дня по обіді можна було бачити її перед ворітами. Вона була середнього росту, трохи з посивілим волоссям.

Одного разу, я запитав їй:- На кого ждете?

- На сина... відповіла.

Зрозумів по її обличчю, що син, мабуть пропав. І від цікавості почав з нею розмову.

- Ви звідкиля? - запитую їй.

- Зі Львова.

Землячка - майнуло в голові.

- А де ж ваш син? Масте деякі вісті про нього?

- Так! Повинен цього тижня приїхати.

А далі вона мені нічого не говорила.

x

x x

Вересневий вечір...

Заблисля світла в таборових вікнах, і розливалися по площі. По ній проходжувалися таборовики. Серед них мій зір шукав знайому жінку.

Так! Стояла, як завжди на старому місці. Обличчя однакче, було веселіще.

Підхому до неї....

- Добрий вечір! вітаюся.

- Доброго здоров'я! відповіла.

А знасте, пане, він сьогодня приїде. Мое серце віщує.

- Неваже! / От думаю, добре/.
x

x x

До воріт підходив невеличкий хлопчика в поношенному убранні.

Я зауважив, що жінка, зробивши великі очі, на момент оставила, а потім кинулась до нього:

- Володзю...! закликала.

- Мамо! .

Рясні поцілунки посыпались на голову сина.

- Викохала, вигодувала, думала утратила, а тепер зустрілася..., вимовила вона крізь слези.

- Боже Великій, як вдячна я Тобі, що Ти повернув мені сина, мою єдину дитину.

В неї з очей справді котилися слези радості і смутку.

На це все дивилися таборовики, і були зволювані

Мати і син пішли до кімнати.
Сходила на землю тиха ніч. Сміялися зорі,
радіючи з материнного щастя.
А вона тулила сина до себе, ніби боялася
втратити Його знову.

Ховтень. 1945.

